

DEMOKRACIJA

Leto IX. - Stev. 6

Trst - Gorica 11. februarja 1955

Izhaja vsak petek

DIRKA ZA OBLAST V SOVIJETIJI

Trenutno vodi Hruščev - Bulganin preasednik vlade - Diktatura ne pozna kolektivnega vodstva

Medtem ko je ves svet zaskrbljeno opazoval dogodek na Daljnem vzhodu in ko so že krožile vesti o Molotovem predlogu, po katerem naj bi se tamkajšnji spor uredil na konferenci treh veleisl in Indije, brez neposrednega sodelovanja nacionalistične Kitajske, katere ne priznavajo komunisti, in brez neposrednega sodelovanja komunistične Kitajske, katere ne priznavajo Amerikanci, je pretekli tork počila bomba Malenkove ostavke.

Ce hočemo pravilno vrednotiti pomen te vladne izpremembe, moramo poznati moža, ki je izgubil iz rok vajejti sovjetske politike. Malenkov je bil eden izmed članov kvadrirumvirata, ki je prevzel Stalinovo dediščino. V njem so bili poleg njega še Berja, Molotov in Bulganin. Najprej je padel Berja. Zaradi ključnega položaja, katerega je zavzemal, je bil njegov konec lahko samo dramatičen. Zda mu je sledil Malenkov, zagovornik tako imenovanega novega kurza.

Malenkov ni bil šef tajne policije, ni razpolagal za lastnimi četami, zato so si njegovi nasprotniki lahko dovolili, da so ga prisilili na politično kapitulacijo. V svoji ostavki Malenkov priznava, da odstopa zaradi neuspehov na področju kmetijske politike. Obtožil se je tudi, da je odgovoren za to delo predvsem zaradi pomanjkanja izkušenj.

„Več topov - manj masla“

V čem pa naj bi bilo bistvo kmetijske in gospodarske politike, ki je povzročila njegov padec? Malenkov je takoj po prevzemu položaja ministrskega predsednika izjavil, da se je treba zavzemati za povišanje življenjske ravni prebivalstva za večjo proizvodnjo potrošnih dobrin. Vlada je pod njegovim vodstvom poskušala te ukrepe tudi uresničiti.

Ker se pa more dati prednost maslu pred topovi samo v svetu, ki je daleč od vojne nevarnosti, je Malenkov veljal za precej iskrenega pristaja pomirjenja in sožitja. Nanj je zidal svoje upe Churchill, ko je razmišljal o konferenci štirin velikih, ki naj bi nanovo uredili svet.

Toda vsi niso bili njegovih misli. Tujina je že dolgo bila pozorna na hitro dviganje prej skoro neznane ga Kruščeva, ki je zdaj generalni sekretar komunistične partije Sovjetske zveze. Le-ta je decembra, v očitnem protislovju z linijo Malenkova, ukazal velike proslave Stalinove rojstnega dne. Dnevnik »Izvestija«, glasilo partijskega Centralnega izvršnega komiteja, je že dober mesec dni napadal gospodarsko politiko, ki je zapostavila težko industrijo, ter je poudarjal, da je treba ohraniti zvestobo Stalinovi teoriji, po kateri mora imeti težka industrija, kot osnova oborožitve in izdelovalka produkcijskih sredstev, prednost pred vsemi drugimi gospodarskimi panogami. Drugi glavni sovjetski dnevnik, vladna »Pravda«, pa je istočasno še vedno zagovarjala višanje življenjske ravni in prvenstveno dviganje proizvodnje potrošnih dobrin. Jasno je bilo, da takšna dvojnost ne more dolgo obstajati, posebno ne v državi, kjer je stranka nad vlado in ne narobe. Po približno štirih tednih je »Pravda« kapitulirala. Izpremenila je svoj ton pisanja. Odletel je minister Mikojan (Malenkov mož) in z majhno zamudo mu je sledil sam ministrski predsednik Malenkov. Zmagalo je načelo »Najprej topove, nato maslo«. Zmagali so trdi partiji.

Kdo je Bulganin?

Kot da hoče še podčrtati pomen te usodne odločitve, je Vrhovni sovjet, na predlog Kruščeva, izbral za novega predsednika vlade maršala Bulganina. Vtis v zunanjem svetu je bil v prvem trenutku porazen. Vsi so imeli v mislih Daljni vzhod, slišali so, da je vlado Sovjetske zveze prevzel maršal, pa so se mislili, da smo pred izbruhom vojne. Toda z Bulganinom ni zmagala vojska, čeprav pomeni to imenovanje tudi nekakšno zadoščenje vojski, ki je najprej omogočilo likvidacijo Berje ter je zdaj pripomogla tudi k likvidaciji Malenkova, ki ni hotel dati prednosti njenim topovom.

Maršal Bulganin je star partijec, ki do leta 1941 sploh ni poznal vojske suknje. Pravzaprav je to gospodarstvenik in velja za izkušnega organizatorja. Kruščev je v

svojem predlogu to izrecno poudaril, ko je dejal, da je Bulganin mož, ki bo znal skrbeti za sovjetsko industrijo in gospodarstvo. Bulganin je med drugim organiziral moskovski električni center ter je bil 15 let direktor sovjetske Narodne banke. Vojak je postal še med drugo svetovno vojno, in to predvsem s komisarskimi, torej političnimi nalogami. Cln maršala je dobil šele, ko je po Stalinovem umiku prevzel vojno ministrstvo, katerega drži zdaj že osem let.

Takšen je torej človek, ki zdaj predseduje vladi Sovjetske zveze. Bodočnost bo seveda pokazala, ali ima res močno in samostojno osebnost ter vlado tudi vodi ali pa je samo orodje partijskega tajnika Kruščeva. Glede tega je nemogoče izreči kakršnokoli prerokovanje. Vsekakor pa Bulganinova nova vloga na sovjetski pozornici še ne pomeni, da so zmagali maršali sovjetske vojske in da se je Sovjetska zveza odločila za usodno pustolovščino. Če je v tem imenovanju kaj taktike, potem je znenkrat sigurno samo to, da se skuša z izbiro maršala za ministrskega predsednika izkazati zunanepolitični psihološki pritisk. Do kod se bo gnalo, je pa seveda drugo vprašanje.

Preobrat in obenem tudi nejasnost sovjetske politike je še podčrtal govor Molotova, ki je bil zelo oster. Napadel je Združene države, ki so, po njegovem, edini krivci mednarodne napetosti. Zagrožil je z vodikovo atomsko bombo, v kateri naj bi zdaj Sovjeti bili pred Američani. Nekako zviška je pozval Amerikance, naj tekmujejo s Sovjeti, toda v razvijanju gospodarskega, ne pa vojaškega izkoriščanja atomske sile. Prav tako je tudi povedal, da ima že pripravljeno vojaško zvezo in enotno poveljstvo z vsemi svojimi evropskimi sateliti, katero bo ustanovljeno, čim bi bila potrjena v Parizu predvidena Evropska obrambna zveza.

Molotov grozi

V svojem govoru je Molotov seveda omenil Formozo ter je ožigoslal ameriško zadržanje kot vmešavanje v notranje zadeve Kitajske. Pri tem je hotel poudariti, da je Formoza pred to vojno pripadala Japonci, ne pa Kitajski! Dotaknil se je tudi Jugoslavije, za katero je dejal, »da si je zadnja leta izbrala drugačno pot, kakor pa je bila tista, po kateri je hodila prva leta po vojni. Toda to je njena notranja zadeva«. Sovjetska zveza si samo želi, da bi se poglobilo kulturno, gospodarsko in tudi politično sodelovanje s to državo. Glede avstrijske mirovne pogodbe je dejal, da bo možna šele takrat, ko bo rešeno nemško vprašanje. Churchill, ki se tako zavzema za pomirjenje, je Molotov označil za vodilnega ideologa kapitalizma. Splošen ton Molotovljevih izjavanj je bil trd, samozavesten, ne dopušča popuščanj. Zaključil ga je z grožnjo vsem, ki bi se upali zaplesti v spopad s Sovjetsko zvezo.

Gremo proti vojni?

Takšni so torej grobi in poudarjeni obrisi izprememb, ki so se dogodile v Sovjetski zvezi. Sprejeti pa jih je treba s primerno hladnostjo, kajti šele čas bo pokazal njihovo pravo ozadje in pomen. Glede tega velja namreč še vedno Churchillove besede, da je »Sovjetska zveza zagonetka, zavita v uganki«.

Vkljub ostremu tonu najnovejših sovjetskih izjav in ponovni usmeritvi na težko industrijo, številni opazovalci vendarle sodijo, da je pravo ozadje Malenkovega padca težak gospodarski položaj. Če je tako, potem ni verjetno, da bi se gospodarsko nepravilna država spuščala v vojne pustolovščine. Na tej domnevi gradijo svoje zaključke tisti, ki pravijo, da Bulganinovemu nastopu ne bo sledila nobena bistvena izprememba sovjetske zunanje politike. Sovjetski voditelji naj bi dvignili svoj glas samo zaradi obupnih notranjih okoliščin. S poudarjanjem mednarodne nevarnosti, in trkanjem na prsa morajo pač opravičiti neizpolnitev napovedanega dviga življenjske ravni, zopetno zmanjšanje proizvodnje potrošnih dobrin in nove žrtve. Neapačno bi torej bilo, če bi dejali, da je z Malenkovom padel angelček in da je na njegovo mesto prišel volk. Resnica bo nekeje na sredi.

Izid trenj med najvišjimi vrhovi sovjetskih oblastnikov pa vendar jasno kaže, da si ne smemo delati nobenih utvar o umerjenosti ali celo o morebitnem popuščanju Sovjetske zveze. Vsaj doslej so se podobna pričakovanja še vedno izkazala za neosnovana. Končno so vedno zmagali trdi, tako nad Berjo in zdaj nad Malenkovom. Vsi, ki s zavlačevanjem uresničenja Evropske obrambne skupnosti preprečujevali udržitve Zahoda, so enostavno naselili Sovjetom ter so igrali v njihovo korist. Govor Molotova je dovolj nedvoumno pokazal, da bo Sovjetska zveza odsej razumela samo takšne besede in o toke, ki so komuniste tako bodili v oči ter so obenem preveč oddaljili, da bi jih lahko branila letala s Formoze. Razdalje je tolikšna, da ni verjetno, da bi ti otoki lahko služili kot baza za napad na Formozo. Če se bodo komunisti zadovoljili s tem prostovoljnim darilom, ki dokazuje, da Združene države nimajo namena podpirati nacionalističnih napadov na kitajsko celino, potem bo na Daljnem vzhodu lahko zavladalo nepodpisano premirje. Če bodo pa komunisti videli v tem samo prvo stopnjo popuščenja in bodo napadli druge otok, potem bo to jasen znak, da želijo izzvati spopad.

Formoza bo pokazala

Tekma v oboroževanju se bo torej predvidoma nadaljevala in mir je med drugim odvisen od tega, da Zahod ne dovolji Vzhodu, da bi dosegel takšno premoč, da bi mogel upeti v zmago.

Sicer pa je prvi preizkusni kamen, ob katerem bo Sovjetska zveza pokazala, ali ji je vsaj trenutno za ohranitev miru ali ne, že pred vrati. Na Tačenskih otokih se pod zaščito 75 ameriških bojnih ladij z nad 500 letali že vkrcavajo begun-

ci in nacionalistične čete. Doslej potekajo operacije brez incidentov in videti je, da so se komunisti pomirili s tem, da bodo te otoke dobili z majhno zamudo, toda brez zrtv. Od 19.000 prebivalcev se jih je 16.000 odločilo za izselitev. Več kot zadosten dokaz za priljubljenost komunističnega režima, ki je pač imel dovolj prilike, da je s celine vrzel svojo senco na te bližnje otoke.

Združene države torej vkljub kitajski odklonitvi povabila na razgovore v Združenih narodih izvajajo svoj načrt. Prepričane so, da je Kitajka, da je treba izprazniti te otoke, ki so komuniste tako bodili v oči ter so obenem preveč oddaljili, da bi jih lahko branila letala s Formoze. Razdalje je tolikšna, da ni verjetno, da bi ti otoki lahko služili kot baza za napad na Formozo. Če se bodo komunisti zadovoljili s tem prostovoljnim darilom, ki dokazuje, da Združene države nimajo namena podpirati nacionalističnih napadov na kitajsko celino, potem bo na Daljnem vzhodu lahko zavladalo nepodpisano premirje. Če bodo pa komunisti videli v tem samo prvo stopnjo popuščenja in bodo napadli druge otok, potem bo to jasen znak, da želijo izzvati spopad.

Položaj na Daljnem vzhodu se tako ne bo razjasnil s samo evakuacijo Tačenskih otokov, temveč s tem, kar bo sledilo. Rešitev tamkajšnjega vprašanja bo obenem vsaj delno odkrila splošne sovjetske namene, za katere se danes vsi tako izprašujejo, kakšni da so.

Korošci so zborovali

Dr. Joško Tischerler je ponovno prevzel predsedništvo Narodnega sveta

V četrtek, dne 27. januarja 1955, je bil v Celovcu obični zbor Narodnega sveta koroških Slovencev. Vršil se je ob juko težkem političnem položaju, ko so nemške stranke, posebno pa katoliška Avstrijska ljudska stranka, začele silovito kampanjo proti dvojezičnim šolam. Tako so organizirale prave šolske stavke, s katerimi so hotele dokazati, da prebivalstvo samo ne mara pošiljati otrok k pouku slovensčine. Zalostno je, da Narodnemu svetu vkljub temu ni uspelo, da bi združil vse koroške Slovence vsaj v takih stvareh, ko gre za obrambo splošnih narodnih dobrin in koristi Koroških titovci trmoglavo hodijo svojo pot, socialistična skupnost jim je pred narodo in tako predstavlja Narodni svet koroških Slovencev pravzaprav samo katoliški tabor na Koroškem.

Vladna kriza v Franciji

Ob velikem zanimanju, ki so ga vzbudili drugi zunanepolitični dogodki, je svet za trenutek skoraj pozabil na vladno krizo, v katero je zašla Francoska Republika. Nezadovoljstvo s severnoafriško politiko, predvsem pa z notranjo gospodarsko politiko, kakor tudi strankarska zavist so vrgli Mendes-Francea. Ob tej priliki se je znova pokazalo, da je med trdnostjo in ugledom, ki ga uživa posamezni državnik v svoji domovini in v tujini, lahko zelo velika razlika.

Predsednik republike, René Coty, je po posvetovanju s strankarskimi voditelji povelil mandat za sestavo nove vlade Antoineu Pinayu, ki je zaupano mu nalogo tudi sprejel. Skušal bo sestaviti vlado »narodne sloge«, in računata, da mu bo uspelo dobiti podporo kakšnih 300 poslancev.

Antoine Pinay je pripadnik skupine neodvisnih ter je v preteklosti že vodil razna gospodarska ministrstva, bil je tudi že predsednik vlade (od marca do decembra 1952). Znan je kot praktičen človek, tipičen pripadnik francoskega meščanstva, vendar zagovornik državnega poseganja v gospodarstvo, kadar in kolikor je to potrebno. Ko je bil na položaj, je uveljavil franc. ustavi naraščanje cen in uredil državne finance. Najvažnejša dediščina, ki jo prevzema od Mendes-Francea, je potrditve Pariških sporazumov o Evropski obrambni zvezi in ureditev razmer v Severni Afriki. Če-

iz poročila poslednjega predsednika in tajnika je bilo razvidno, da se je ožji odbor Narodnega sveta v preteklem letu predvsem zavzemal za spoštovanje in izvedbo obstoječe šolske ureditve na Koroškem (ki je, čeprav sprejeta leta 1945, še vedno ostala večinoma samo na papirju), skrbel za gospodarsko ureditev glasila demokratičnih koroških Slovencev »Naš tednik - Kronika«, prirejal razne tečaje in izpopolnjeval svojo organizacijsko mrežo. Obični zbor je tudi sprejel posebno resolucijo, v kateri je izpovedal načelni politični program katoliškega tabora koroških Slovencev. V njej poudarja svojo povezanost z dušnim pastirstvom, zagovarja duhovno obnovo, oboja narodno odprdnost in levičarstvo, očita Avstrijski ljudski tabor na Koroškem.

prav velja Pinay za zagovornika skupnosti in se je kot tak vzdržal pri svojemčasem glasovanju o Pariških sporazumih, ker mu je samo obrambna zveza premo, vendar pričakuje, da bo glede tega ne daljeval in izvedel to, kar je Mendes-France začel in tudi že skoro izpeljal.

Z ozirom na vsa ta dejstva se torej zdi, da bo predsedniku aspirantu delo znatno olajšano. Vsekakor pa drži, da je sedanji mednarodni položaj vse prej kot primeren trenutek za domače homatije take vrste.

Zgovoren incident

V vračevni Burmi, kjer ljudje pozorno pazijo na tako imenovane »božje znake«, je 67-člansko kulturno odposlanstvo iz komunistične Kitajske obiskalo tudi rangoonski živalski vrt. Ravnatelj, ki je hotel svojim gostom nazorno dokazati, da je možen miren ko-obstoj različnih narav, je hrabro stegnil roko v kletko svojega najbolj krotkega leva. Toda kralj živali ni bil istega mnenja. Cavnil je po ravnateljevi roki ter jo je izpustil šele, ko so ga prepodili čuvajevi streli. Tako so bogovi pokazali, kaj se zgodi s tistimi, ki steguje svojo roko v tuje območje.

Ker je bilo pri tem udeleženo prav komunistično odposlanstvo, ga v Burmi še posebej komentirali.

Stvarna moč komunizma

Ob mednarodni napetosti, ki doslej zadnje tedne pravi višek, je zanimivo vedeti, kakšno je približno razmerje med močjo svobodnega in komunističnega sveta. Temu bomo podatkke so zbrali strokovnjaki ameriškega Kongresnega knjižnice, ki se niso zadovoljili samo s primerjanjem števila divizij, letal, vojnih ladij in podobnega, kar je lahko važno za kratkotrajno in majhno, ne pa za dolgotrajno in veliko vojno.

Sestavljalci omenjenega poročila menijo, da skriva Kremelj veliko manjšo moč, kakor pa bi lahko sodili ob pogledu na njegove divizije in izizvalno postopanje. Prav tako ni res, da gospodarstva zahodnih držav propadajo. Trenutno je gospodarska zmogljivost in prilagodljivost zahodnih držav veliko večja od gospodarske zmogljivosti združenega komunističnega bloka. Posebno rezerve zahodnega sveta, ki se jih lahko še doda k sedanjim obrambnim naporom, so veliko večje od komunističnih. In na daljši rok so to činitelji, ki odločajo.

Celokupni narodni dohodek Sovjetske zveze in njenih satelitov znaša približno 155 milijard dolarjev, kar ni niti ena četrtina narodnega dohodka Združenih držav, Kanade in svobodne Evrope, ki je skupno ocenjen na 690 milijard dolarjev. Tudi če bi v komunistično skledico te vage dodali še 35 milijard narodnega dohodka Kitajske, bi skupna količina dobrin, s katerimi razpolaga rdeči svet, ne dosegla niti ene tretjine tega, kar imajo atlantske demokracije.

Res je, da narodni dohodek komunističnih držav narašča hitreje kot v državah z zasebno pobudo. Tako narašča n. pr. narodni dohodek Združenih držav povprečno za

4 odstotke na leto, vrednost narodnega dohodka Sovjetske zveze pa 5 odstotkov. Toda vkljub temu ne bo Sovjetska zveza niti leta 1970 dosegla dveh tretjin proizvodnje Združenih držav.

Kakšne so posledice tega dejstva na vojaškem področju, nam pokažejo naslednje številke: Sovjeti so leta 1953 izdali za vojaške namene 17 milijard dolarjev, to je 15 odstotkov svojega narodnega dohodka. Združene države pa so namenile vojaškim potrebam enak delež svojega narodnega dohodka, toda v njihovem primeru je ta predstavljala 51 milijard dolarjev. K temu je treba dodati še, da je življenjska raven v komunističnih državah tako nizka, da tamkajšnji občaniki ne bi mogli žrtvovati za oboroževanje veliko več kot žrtvujejo danes. Če bi to storili, bi tvegali življenja in zdravje svojih podanikov ter bi tako uničili človeško osnovo svoje moči. Zahodne in posebno Združene države s Kanado pa imajo v svojem visokem življenjskem standardu še velike rezerve, ki jih v skrajni potrebi lahko žrtvujejo za kritje vojaških potreb, ne da bi prebivalstvo zaradi tega trpelo. Posebno je vidno to v primeru Kitajske, ki ima pri 580 milijonih ljudi samo 35 milijard dolarjev narodnega dohodka. Težko si je misliti, da bi takšna država žrtvovala za svoje oborožene sile kaj več, kakor žrtvuje že danes.

Pri presoji sorazmerja moči nas ne sme varati niti sorazmerno hitri razvoj nekaterih gospodarskih dejavnosti v komunističnih državah. Sovjetski blok stalno veča svojo proizvodnjo jekla, za katero mu nobena žrtev ni prevelika. Vkljub temu pa dosega njegova predmetna proizvodnja (jekla) 31 odstotkov zahodne in leta 1960 bo dosegla kvečjemu 38 odstotkov. V ostalem ni bilo naraščanje proizvodnje sovjetske metalurgije v zadnjih 30 letih prav nič večje od naraščanja, kakršnega so zabeležile zahodne industrijske države v enako dolgem razdobju 1880 - 1910, ko se je pravzaprav rodila moderna industrija. Komunizem ne dela čudežev. Po letu 1960 se bo tudi njegova produkcija jekla ustavila.

Komunistični svet ima velike težave s prometom. Čeprav prevažajo v komunističnih državah 85 odstotkov vsega blaga po železnicih (v USA niti 50 odstotkov), imajo Sovjeti z vsemi svojimi sateliti za polovico manj lokomotiv kot zahodne države. Še večja je razlika pri potrošnji energije. V Sovjetski zvezi odgovarja njena količina porabi podruge tone premoga na prebivalca, v Združenih državah pa znaša 7 in pol ton.

Pri takšnem sorazmerju je vsaka zaskrbljenost za izid morebitnega spopada, ki bi ga komunistični blok znal izzvati, popolnoma neutemeljena. Ponovilo bi se to, kar so doželevali totaliterci v drugi svetovni vojni. Zato še vedno lahko upamo, da se komunistični oblastniki vendarle ne bodo spustili v samomorilne pustolovščine.

Katoliška cerkev v Kanadi ne mara politike

V kanadski zgornji zbornici je že delj časa nezadovoljen okrog 20 senatorskih mest. Te so doživljenjska in dobro plačana imenovanja. Sedanji ministrski predsednik je upal, da bo z novim letom spopolnil to praznino. Pričakovanih imenovanj pa je ni bilo, in zdaj se je tudi izvedelo zakaj: med kandidati za senatorja je bil tudi dominikaneec Georges-Henri Levesque, ki je profesor sociologije na Lavalovi univerzi v Quebecu. Kandidat bi imenovanje sicer sprejel, odobrili so ga tudi njegovi redovni predstojniki, toda upr se je pristojni quebeški nadškof, čigar stališče sta odobrila tudi ostala dva najvišja dostojanstvenika Katoliške cerkve v Kanadi, nadškof v Ottawi in kardinal v Montrealu. P. njihovim bi imenovanje duhovnika na politični položaj lahko povzročilo Cerkev neprijetnosti.

Poleg očeta Levesquea je sedanji ministrski predsednik St. Laurent hotel imenovati v senat tudi enega protestantskega duhovnika in osem drugih uglednih, politično neodvisnih osebnosti. Toda zaradi omenjenega odpora je izvedba načrta zastala. Zadeva pa je nujna, kajti kanadski senat, v katerega je vsaka stranka, ko je bila na oblasti, imenovala na izpraznjena mesta svoje pristaje, je po nepretrgani 19-letni vladil liberalcev dobil precej enobarvno lice: v njem je 75 liberalcev in 7 konservativcev.

VESTI z GORIŠKEGA

Živahna razprava o deželni avtonomiji Kmetijski natečaj

Krajevne italijanske stranke so že nekaj mesecev sem na delu za ostvaritev po ustavi določene posebne avtonomije za Furlanijo - Julijsko krajino. Vršijo se sestanki za sestankom in tudi živahna razpravljanja, ki jih tisk prinaša v javnost, da se nikoli tako.

Naše uresničene težnje

To, kar mi Slovenci od 1947. leta dalje nenehno prikazujemo kot najboljši sredstvo za odpravo brezposelnosti in raznih težko upravne in finančne značaja, poleg zadeve jezikovnih manjšin, in smo zaradi te naše vztrajnosti bili predmet že marsikaterega napada in tudi psovka od strani italijanskega tiska in posameznikov, to — posebna deželna avtonomija — je naenkrat postala tudi za italijanske stranke in posamezne politike, izjemni neofasistov in monarhistov, ki so za priorio proti vsaki vrsti regionalizma (ker so centralisti), rešilo zdravilo sicer neozdravljive bolezni. Stranke in posamezniki so postali njeni vneta zagovorniki in mrzlični zahtevalci, naj se že enkrat takoj izvede!

Slovenci si lahko štejemo v čast, da se naše težnje v tem oziru uresničujejo!

Kako volijo predsednika republike

Prav ta čas pa tudi senat in poslanska zbornica razpravljata o zadevi deželnega volilnega zakona in, kot smo že poročali, je senat sprejel pravilo, da deželni poslanci ne bo volilo ljudstvo neposredno, ampak samo posredno, to je volili jih bodo samo pokrajinski (provincijski) svetovalci, ki jih je ljudstvo prej izvolilo in od katerih imamo goriški Slovenci dva, t. j. gg. Rudija Bratuža in Viljama Nanuta.

Zakaj pa taka sila? Prvič zato, ker je državna ustava od decembra 1947 uvedla tudi deželni (regionalni) upravni sistem poleg provincialnega in bi se po ustavi deželni (regionalni) zbori že davno od tega, ga bili morali izvoliti in pričeti delovati. Drugič pa zato, ker spomlad letos poteče sedmletna doba Einaudijevega državnega predsedstva in bo treba izvoliti novega predsednika republike. Tega pa volijo, poleg senatorjev in poslancev, tudi po trije zastopniki vsakega deželnega (regionalnega) zbora. Med temi tremi morajo biti tudi zastopniki manjših strank. Dolina Aosta pošlje voliti predsednika republike samo enega zastopnika. Jasno pa sledi, da se deželne volitve ne bodo, kljub vsej dobri volji, mogle vršiti do imenovanja novega predsednika republike, ker je do tega dne le še malo časa. Zato bodo letos predsednika države, zraven senatorjev in poslancev, volili samo zastopniki deželnih zborov Sicilije, Sardinije, Doline Aoste in Tridentinsko - visokega Poadižja.

Kje si niso edini

Toda italijanske stranke si niso edine kar se tiče teritorialnega obsega nove dežele in tudi kar se tiče sedeža deželnega zbora. Menijo namreč, da Trsta ne morejo spraviti v okvir take nove dežele, češ da ni še pod italijansko suverenostjo, ampak samo pod italijansko civilno upravo. S stališča mednarodnega prava imajo tu prav. Pravno obstoja Svobodno tržaško ozemlje še naprej, dejanski pa sta ga Italija in Titova Jugoslavija, s pomočjo Anglo - Američanov, odpravila.

Pri Italijanih gre le za izgovor gola formalističnega značaja, ker menijo, da si ne smejo še priznati, da je dogovor glede razdelitve Tržaškega ozemlja dokončen.

Priključiti si Trsta bi, pravno govoreč, res ne smeli. Toda tudi mirno pogodbo, ki je Svobodno tržaško ozemlje postavila, ne bi bili smeli kršiti!

Morda pa mislijo, da bi s priključitvijo Trsta Italiji dejanski priznali dokončni značaj delitve Svob. tržaškega ozemlja in s tem svoje težnje po večjem kosu (vsaj do Kopra in Pirana!) za vedno prejeli. Pričujoči si Trsta bi, pravno govoreč, res ne smeli. Toda tudi mirno pogodbo, ki je Svobodno tržaško ozemlje postavila, ne bi bili smeli kršiti!

Zato bi se morala avtonomija izvesti le za Gorishko in za Videm. Videmska pokrajina pa naj bi se razcepila v dve, ker težji Pordenone po lastni samostojni provinci. Namesto deželna avtonomija s Trstom, Gorico in Vidmom, naj bi se vsaj zaenkrat izvedla samo z Gorico, Vidmom in Pordenonom.

Toda kam postaviti sedež deželnega zbora? V Trst ne, ker iz goriških pomislekov ne bi prišel se v sklop novo ustvarjene dežele Furlanije - Julijske krajine. V Gorico in Pordenone tudi ne, ker ne igra važne vloge, da bi lahko postal sedež zbora. V Videm? Za Videm ne marajo niti goriški, niti tržaški Italijani. Prvi zato ne, ker obstoječa močan antagonizem politično - moralnega in tudi gospodarskega značaja. Glavno mesto na vzhodni meji, trdijo Videmčani, je Videm, ki predstavlja tudi največnejšo utrdbo in torej obrambo proti vzhodu in severu - vzhodu. Gospodarsko pa je Videm očitno naprednejši. Gorščani pa bi radi še naprej igrali vlogo neobogljene miljenke pri vladi in pri vsem italijanskem ljudstvu kot svetovno mesto in kot provincija, ki ji je mirna pogodba okrnila večji del ozemlja, čeravno stoddostno slovenskega. Poleg tega pa je mesto še z bodočo žico obdano!

Tržačani so proti Vidmu, ker vedo, da sedež deželnega zbora ne pride nikoli več v Trst, če se enkrat postavi v Videm. Zraven tega pa bi tudi Trst, kot že Gorica, rad imel vlogo prvenstvenega italijanskega patriotizma, z vsemi privilegijami moralnega, političnega in gospodarskega značaja. Z ozirom na težko pravno značaja, kar se tiče Trsta samega, in na spore med omenjenimi prizadetimi središči, se je oglašil bivši italijanski svetovalec pri Zavezniški vojaški upravi v Trstu, Diego De Castro, in predlagal, naj bi za sedež deželnega zbora izbrali Ogled, ki velja kot zgodovinsko mesto, in bi zaradi tega vezalo vse ostale kraje v moralno enotnost nacionalnega značaja.

Oglasili so se še drugi glasovi za ta predlog, toda mnogi protiglasovi pričajo, da je spor glede sedeža še vedno zelo resen, tako da bi ga morala le vlada rešiti; njeno odločitev pa senat in poslanska zbornica odobriti.

Oglej sedež dež. zbora?

Ne vemo, zakaj vzeti Vidmu privilegirano pravico prvenstva, da postane sedež deželnega zbora. Saj je vendar videmska provinca najširša in po številu prebivalstva še vedno najmočnejša, tudi če bi se Pordenone odcepil v novo provinco. Gospodarsko pa zopet precej dobro prednjači!

Posebno avtonomijo pa je pred videla ustavodajna skupščina leta 1947 prav iz obzira do Furlanov in zaradi slovenske manjšine.

Ti dve sili sta takrat bili edini v boju za zahtevo, da se ona prizna in izvede! Vse druge italijanske stranke in skupine ter posamezniki, zlasti v Gorici in v Trstu, so nasprotovali ne le posebni avtonomiji zaradi nas Slovencev in tudi zaradi Furlanov, ampak sploh vsakemu regionalizmu!

Danes so uvideli, da smo Slovenci in Furlani imeli prav, ker le posebna avtonomija utegne rešiti gospodarsko in finančno krizo, zato hitijo pihati v meh in bi si pri tem radi nadeli nekaj zaslug, v glavnem pa pobrali največji kos koristi. Zednji so prišli, prvi bi radi postali!

Naša beseda

Naše stališče in sploh stališče vseh Slovencev v Italiji, do deželne avtonomije je znano. Uvesti se mora po ustavi določena posebna avtonomija, ki naj vsebuje take finančne ugodnosti, da se z njimi lahko odpravi brezposelnost in gospodarstvo dvigne. S tem ne bo treba večnega molevdovanja v Rimu in tozadevnih prepričanj gleda prvenstva v važnosti in ugledu tega ali onega mesta, te ali one provincije. Kot vidimo se italijanske stranke potegujejo več za sedež deželnega zbora, kot pa za vsebino deželne statuta, in s tem pozabljajo na finančne in gospodarske potrebe naših krajev.

Ce Pordenone zahteva potati provincija, bi se mu moralo žgati ugoditi. In ker obstoja glede Svobodnega tržaškega ozemlja dogovor za njegovo ukinitve in razdelitev med Italijo in Jugoslavijo, menimo, da bi se prav lahko izvedla tudi deželna avtonomija vključeno s Trstom, saj bi se to zgodilo le upravno. Pomislekov ne bi smelo biti, ko vendar napovedujemo, da bodo tudi tržaški zastopniki že letos volili predsednika republike!

Oglej se nam ne zdi primerna izbira sedeža. Oglej je muzejsko mesto, ki več kot toliko nima nobene privlačnosti in tudi ne pripravljenosti. Sedež bi po našem mnenju pritril Vidmu zaradi položaja in drugih gor navedenih prvenstev. Deželne poslance pa bi moralo

pri nas, kjer gre za posebno, nenavadno avtonomijo, voliti ljudstvo neposredno! Kvečjemu bi se lahko pristalo na to, da deželne poslance volijo občinski in provincialni svetovalci skupaj. Jezikovnih manjšinam se na vsak način mora omogočiti izvolitev zastopnikov v deželni zbor, ker postane sicer posebna avtonomija v tem oziru brez smisla.

Vprašanje, ki ga italijanske stranke niti ne omenjajo, pa vemo, da ga pri zaprtih vratih obravnavajo. Je zadeva zaščite jezikovnih manjšin, med temi nas Slovencev.

Ponavljamo, kar smo že zgoraj povedali: da je bila posebna avtonomija izglasovana zaradi slovenske manjšine in zaradi Furlanov, ki trdijo, da so jezikovna posebnost. Na vsak način prav gotovo, da je zaščita Slovencev igrala pri tem glavno vlogo!

Zato je povsem nesmiselno misliti, da bi bili Slovenci pripravljeni pozabiti na to, kar jim je bilo priznано! Vprašanje je danes samo eno: ali zahtevajo Slovenci zaščito v okviru posebnega statuta ali pa s posebnim zakonom po določilih 6. člena ustave?!

Imamo glas, da se odločimo za drugo, za posebni ustavni zaščiti. ni zakon. Potem je jasno, da se bo moral tudi deželni statut izoblikovati po pravih pravega, kar se ti-

če jezikovnih manjšinskih pravic! Vsekakor se nam zdi pametno in umestno, da bi se moralo sklicati zborovanje zastopnikov vseh strank in skupin ter tudi gospodarskih ustanov in podjetij in seveda tudi vseh parlamentarcev, na katerem obravnavati obliko in vsebino posebnega statuta. Trezno in brez slehernega predsodka, za dobrobit vse dežele in vseh deželanov brez izjeme!

Števerjanski naborniki

V soboto 5. t. m. je šlo na nabor v Gorico pet naših fantov: Davorin Koren, Ivan Terpin, Bruno Grauner, Anton Mačus in Klavdij Koršič. Vsi so bili potrjeni za vojaško službo.

Števerjanci zahtevajo vodovod

Nedavno tega je »Demokracija« objavila dopis glede možnosti potegnitve vodovoda z onkraj meje v neko občino. Naš občinski svet je sedaj sprejel sklep, s katerim prošni pristojno oblast, naj se zavzame za pogajanja s Slovenijo glede dobave vode z onkraj bližnje meje. Upamo, da bo oblast uvidela našo veliko potrebo po vodi in da nam prisloži na pomoč. Ker pomaga mestu Gorici, se lahko spomni tudi na nas in nam pomaga.

Obvezno zavarovanje posrednih obdelovalcev zemlje in živinorejcev

II.

Tudi pokrajinske vzajemne blagajne nadzira poseben odbor, ki ga sestavljajo trije redni člani in dva namestnika. Enega, ki bo vršil posle predsednika, bo imenoval prefekt, drugega, rednega, in enega namestnika bo imenovala državna federacija vseh vzajemnih blagajn. tretjega, rednega, in drugega namestnika pa zbor deželnih vzajemnih blagajn.

Ta nadzorni odbor bo posloval tri leta.

Državna federacija vzajemnih blagajn

Svet državne federacije vzajemnih blagajn sestavljajo: predsednik, ki ga imenuje minister za delo in socialno skrbstvo na predlog sveta; dvajset svetovalcev, ki jih imenuje državni zbor deželnih predsednikov vzajemnih blagajn. Iz vrste teh dvajsetih svetovalcev izvolijo tudi dva namestnika.

Član državnega sveta pa bo tudi en zdravnik, toda brez pravice glasovanja.

Ta tako sestavljeni svet izvoli izvršni odbor, ki ga bodo tvorili predsednik, oba namestnika in štirje člani sveta. Naloge sveta državne federacije vzajemnih blagajn so precej obširne in jih zaenkrat ne bomo omenjali. Zadevajo letne proračune, obračune, iskanje finančnih virov, navodil glede pomoči zavarovancem itd.

Omeniti pa moramo, da tudi poslovanje državne federacije vzajemnih blagajn nadzoruje poseben odbor petih rednih članov in dveh namestnikov. Enega od rednih imenuje minister za delo in socialno skrbstvo za predsednika, drugega, rednega, imenuje zakladni minister ostale tri redne in dva namestnika imenuje pa državni zbor vzajemnih blagajn.

Finansiranje vzajemnih blagajn

Kar zavarovance najbolj zanima, je vprašanje finančnih virov za poslovanje vzajemnih blagajn. To predvideva in predpisuje 22. člen zakona, ki pravi:

Finančni viri so:

a) Vladni prispevek v višini letnih 1.500 lir za vsakega posrednega obdelovalca zemlje in živinorejca ter člana njegove družine, ki mu ta zakon daje pravico do pomoči;

b) Prispevek posrednih obdelovalcev zemlje in živinorejcev, ki se vsako leto sproti določi po pravih zakona štev. 2138 od 28. nov. 1938, in ki je za tekoče leto določen v višini 12 lir za vsako potrebnostno dmino dela. Kjer je potrebnost manj kot 80 dmin dela na leto, se prispevek mora plačati ne manj kot za 80 dmin. Na vsak način pa se ta prispevek plača največ po 150 dmin za vsako delovno silo;

c) Letni prispevek na vsakega posrednega obdelovalca zemlje in živinorejca ter njihovih članov družine, ki jih ta zakon zavaruje, mora biti tako visok, da izkazuje enako vsoto kot prispevek ad b). Ta letni prispevek na vsako glavo je za tekoče leto določen v višini 750 lir na glavo;

d) Morebitni dopolnilni prispevek, ki ga sproti določi občinska vzajemna blagajna, če se pojavi potreba večjih stroškov.

Vsak prizadeati zavarovanelec lahko sedaj preračuna, koliko bo moral letno prispevati!

Zavarovalni zakon je bil res prepotreben in ga je treba z veseljem pozdraviti. Zdi pa se, da se predpisi glede njegovega izvrševanja vendarle pretirano birokratski in bodo, poleg velikega truda, zahtevali tudi visoke režijske stroške.

(Konec)

KRMIN - PLEŠIVO

Za novega krminskega nadžupnika je imenovan č. g. Jožef Trevisan, ki se je rodil v Vilešu l. 1919. Novemu nadžupniku č. g. Trevisanu, ki nosi častni naslov monsignorja, čestitamo k imenovanju vsi slovenski verniki iz Krmine in Plešivega in mu želimo dobrega,

GOSPODARSTVO

KAKO SADITI SADNO DREVJE

Pri nasadih dreveja je treba paziti na zadostno razdaljo med enim in drugim drevescem. Mnogi sadijo dreveje preveč na gosto, misleč, da prihranijo na prostoru in dobijo isto količino pridelka. V resnici pa si s tem delajo škodo sami, ker dreveje pogosto sajeno je bolj podvrženo boleznim, ker mu primanjkuje zraka. Pa tudi suši je bolj podvrženo, ker obilica korenin posrka večjo količino vlage. Zraven tega pa pride sadje v takem gostem nasadu bolj drobno in ne more popolnoma dozoreti.

Saditi je treba sadna drevesa kakor sledi: breskve: v razdalji 4 do 4 1/2 m v vrsti, vrsta od vrste pa mora biti razdaljena 4 do 5 metrov; hruške in jablane, cepljene na divjak: 7 do 8 metrov razdalje naokoli; češnje in marelice: 6 metrov razdalje naokoli; češnje: 8 metrov razdalje ena od druge; jablane na dusenovec (dolcino): če so vzgojene v piramido, 5 m ena od druge, če so vzgojene v špalir, 4 m v vrsti, če vrsta od vrste mora imeti 2 1/2 m razdalje.

Vse to sadno dreveje sadimo v obliki trikotra. Hruške, cepljene na kutno, vzgojene v piramido, sadimo površni v razdalji 4 m, a vrste naj bodo 3 m ena od druge; vzgojene v špalir, površni v razdalji 1 do 2 1/2 m, a vrsta od vrste 2 metra in pol!

Sadno dreveje sadimo navadno v globoko prekopano zemljo ali pa v jame. Sadike morajo biti prvovrstne, močnih korenin, gladkega in sve-

tlega lesu. Ko sadimo, moramo korenine s škarkami nekoliko prikrajšati. Rez korenin pa bodi obrnjen navzdol, da se voda dobro odteka in rana hitreje zaceli!

Stebila naj bodo visoka do pol drugega metra in jih je treba do tu skrajšati, če so višja! Drevesca moramo pri sajenju dobro pognojiti, da zrastejo močna in košata. Predno sadimo, moramo izkopati meter široko in 40 cm globoko jamo. Na dno jame pa raztrosimo 3 do 4 vile dobro udelanega gnojja. Nato gnoj rahlo z zemljo pokrijemo in vsadimo drevesce.

Važno je vedeti, da moramo drevesce vsaditi v isto globoko, ki jo je imelo pri prejšnji rašči sadike! Na korenine vsajenih sadik vržemo nekaj mešanca (komposta), ki ne bi smel manjkati pri nobeni kmetiji, in ga rahlo potlačimo. Nato jamo zasujemo. Pometno je, da nasad z vodo zalijemo, zlasti če je vreme preveč suho.

V lahko in hrbitovito zemljo ter gorko lego bomo sadili prvo zgodnje sadje: češnje, prve breskve, prve hruške. V bolj vlažno zemljo bomo sadili pa hruške in drugo pozno sadje. Češnje uspevajo v vsaki kmetiji in so glede te neizbirne. Marelice uspevajo v visokih, zračnih legah srednje-težke apnene zemlje. Jablane pa je saditi v nizke lege, ker rabijo več vlage. Hruške na kutno je treba saditi v dobro, a ne preveč apneno zemljo, da ne zbledijo in poginejo.

HIMEN

V soboto 5. t. m. sta se v domači cerkvi v Sovodnjah poročila župan g. Josip Češut in gospodična Marija Tomšič.

Vodstvo Kmetijsko-delavske zveze čestita k poroki in želi novemu paru obilo sreče in zadovoljstva v novem življenju!

Državni prispevek za nakup bikcev in krav

Za nakup plemenskih izbranih bikcev nudi država prispevek v višini polovice njihove cene. Za nakup izbranih polnih krav pa prispeva v višini 25 do 30 odstotkov cene. Gre za posebno pasmo furlanske pasme. Pojasnila in navodila, tudi za sestavljanje prošnje, nudi kmetijski nadzorni urad v Gorici. Kmetje, izrabite lepo priliko, ki se vam nudi, da si nabavite dobre krave!

GOSPODARSTVO

tiega lesu. Ko sadimo, moramo korenine s škarkami nekoliko prikrajšati. Rez korenin pa bodi obrnjen navzdol, da se voda dobro odteka in rana hitreje zaceli!

Stebila naj bodo visoka do pol drugega metra in jih je treba do tu skrajšati, če so višja!

Drevesca moramo pri sajenju dobro pognojiti, da zrastejo močna in košata. Predno sadimo, moramo izkopati meter široko in 40 cm globoko jamo. Na dno jame pa raztrosimo 3 do 4 vile dobro udelanega gnojja. Nato gnoj rahlo z zemljo pokrijemo in vsadimo drevesce.

Važno je vedeti, da moramo drevesce vsaditi v isto globoko, ki jo je imelo pri prejšnji rašči sadike! Na korenine vsajenih sadik vržemo nekaj mešanca (komposta), ki ne bi smel manjkati pri nobeni kmetiji, in ga rahlo potlačimo. Nato jamo zasujemo. Pometno je, da nasad z vodo zalijemo, zlasti če je vreme preveč suho.

V lahko in hrbitovito zemljo ter gorko lego bomo sadili prvo zgodnje sadje: češnje, prve breskve, prve hruške.

V bolj vlažno zemljo bomo sadili pa hruške in drugo pozno sadje. Češnje uspevajo v vsaki kmetiji in so glede te neizbirne. Marelice uspevajo v visokih, zračnih legah srednje-težke apnene zemlje. Jablane pa je saditi v nizke lege, ker rabijo več vlage. Hruške na kutno je treba saditi v dobro, a ne preveč apneno zemljo, da ne zbledijo in poginejo.

koč iz niča in le s svojo pridnostjo od leta 1941 dalje ustvaril vzorno kmetijo in lani dosegel tretjo nagrado v znesku 50.000 lir kako-Stejar. In če bi imel že urejene, to je pravilno izboljšane njive v Paludo, kar izvršuje sedaj, bi mu bila prisojena druga in morda celo prva nagrada. Na 8.000 kv. m zemlje z leseno barako, ki si jih je kupil deloma s prihranki svojega dela, deloma s pomočjo očeta - kolona, je začel delati še mlad fant. In danes je po malem, od leta do leta, zidal dom in hlev ter obdeloval zemljo, dopolnjeno še z 2.000

OBVESTILO BEGUNCEV

»Skočijski odbor za podporo beguncev« je preselil svojo pisarno iz Placuta na Travnik, Piazza Vittoria št. 18-II. nadstropje z dosedanjim urnikom.

kv. m in uprave v Paludo. Na tem hektarju zemlje, obdelanem s 70 tisoč 500 metrov vinograda in 3.500 kv. m sadovnjaka pridelala do 100 hl Tokaya in do 20 stotov namiznega grozdja itd. V hlevu ima moderno napeljavno vode k jaslom, da živine lahko pije po svoji volji. Za vodo si je sezidal cisterno za hišo in hlevom, tako da sama teče. Vse delo zidave je izvršil z lastnimi sredstvi, sedaj pa si zida kopalnico z državnim prispevkom.

Toda ključ vsem njegovim uspehom je umno izkoriščanje zemlje z gnojenjem. Porabi na vsako njivo (3.650 kv. m), vstevši vinograd, sadovnjak in orno zemljo ter deteljšča, po 200 kg superfosfata, 100 kg amoniaka in 50 - 70 kg kalijeve soli. Ni zamudil nobene prilike, da bi se tudi strokovno podkopal v kmetijstvu, do katerega ima vselej. Obiskoval je razne večerne tečaje in se udeležil poučnih izletov v razne kmetijske bolj napredne kraje v notranjosti Italije.

Poznan je danes v vsem okolišu kot strokovnjak v cepljenju in obrezovanju trt in sadnega drevja. S tem delom si mnogo zasluži, tako da je lahko tudi z najeto delovno močjo obdeloval kmetijo, ker je sam zelo šibkega zdravja.

Napisali smo to v spodbudo vsem našim kmetom, da bi jim predočili, kako si lahko z dobro voljo in predvsem z ljubeznijo do matere zemlje vsak kmet kjer koli ustvari prijeten dom in donosno polje.

Natečaj, o katerem pišemo, je odprt do 15. marca. Kdor bi se hotel udeležiti tega natečaja, naj se nemudoma obrne na Kmetijsko nadzornišvo v Gorici in se vpiše. Če vaše kmetije niso še urejene, da bi bile vredne nagrade, boste vsaj ugotovili, kaj morate v ta namen še spopolniti itd.

Ocenjevanje kmečkih posestev

Naši kmetje s Tržaškega ozemlja se pritožujejo, da Finančni tehnični urad v Trstu previsoko ceni kmečke nepremičnine, ko gre za odmerjanje prenosnih pristojbin. Prenosne pristojbine se plačujejo pri kupoprodaji hiš in zemljišč, pri izročilih preživiteljskih pogodbah, pri darovnih pogodbah in pri prenosu vsled podedovanja. Zakon določa, da je merodajna za obdavčenje vrednost, ki jo nepremičnina ima pri prosti prodaji (valore venale). Zgodi se pa pogosto, da je od Finančnega tehničnega urada določena vrednost dosti višja kot prava prodajna vrednost dotičnega predmeta. To se obusti posebno pri delitvah kmečkih posestev in pri podedovanju. Pripetilo se je, da je malo kmečko posestvo, ki je bilo pri delitvi cenjeno od sodniškega zapriseženega cenilca - izvedenca 402.000 lir, je bilo od Finančnega tehničnega urada cenjeno na 4 milijone 62 tisoč lir. In ta kmetija je obstojala od 3 ha in pol travnikov, 2 ha gozdičevja, 0,73 ha pašnikov in 2000 kvadratnih metrov njiv, brez hišstva. Pritožba na okrajno komisijo je dosegla sicer znižanje cene na 3 milijone lir, ali prodajna vrednost vsakega posestva, brez hiše in hleva, ni bila niti milijon lir, ker ni-kupcev.

To je samo en tak primer takega ocenjevanja. V splošnem se kmečke posestva s strani finančnih organov previsoko cenijo pod krivim vtisom visokih števk o površini. Pri nas nimamo zemlje, ki bi se dala primerjati z zemljo v Furlaniji ali v Padanski nižini. Pri nas je Kras in plitva zemlja. In zato naj bi se pri ocenjevanju naše zemlje, zlasti na Krasu in v Bregu upoštevala slaba kakovost in majhna rentabilnost.

Zato v imenu kmečkega prebivalstva obračamo pozornost gospoda finančnega intendanta na ocenjevanje kmečke zemlje s strani finančnih faktorjev.

POGLED V NAŠO PRETEKLOST

Nastanek slovenskih političnih strank

Znani publicist in javni delavec Fran Erjavc, ki je predlaskim daleč od domovine obhajal svojo šestdesetletnico, se v svojem pariškem eksilu temeljiteje kot kdaj koli prej ukvarja z raziskovanjem slovenske politične preteklosti. V svojih zadnjih razpravah, v katerih znova opisuje in ocenjuje politično prebujanje in diferenciranje našega naroda v XIX. stoletju, nam je znal s krepkimi potezami orisati problematiko slovenstva v habsburški monarhiji v dobi iskanja narodnega programa, v dobi, ko se je pričela oblikovati slovenska politična struktura, kakršno smo doživljali do druge svetovne vojne.

Pisati znanstveno o slovenski zgodovini brez ljubljanskih knjižnic in arhivov, ni preprosta stvar; vsekakor terjajo veliko vztrajnosti, iznajdljivosti in ljubezni do predmeta, ki našemu avtorju ni nikoli manjkalo. Precej virov, zlasti časopisnih, ki jih pogosto dosežajo, pisar niso dokončno izčrpali, pa je v tujini vendarle dostopnih in tudi poglavitna literatura. Med prednostmi, ki jih ima zgodovinar izven meja današnje Slovenije, moramo pač navesti dejstvo, da se lahko izraža neodvisno, brez ozira na politično konjunkturo, in da se torej lahko svobodno okorišča s sodobnimi izkušnjami. Historiografija je zmeraj konfrontacija sedanjosti s preteklostjo in — skozi peko posameznika — izpraševanje naroda o samem sebi.

V izobrazbi prvi - v politični zrelosti med zadnjimi

Erjavčeva razprava o nastanku slovenskih političnih strank, ki jo v posebnem oditju objavlja »Klio Triglava«, ni obsesna; pisec jo sam imenuje »sumaričen pregled začetkov slovenskega političnega življenja«. Vsebinsko pa je tehtnejša kot bi se utegnilo soditi sprito majhnega števila strani. Avstrijski okvir slovenskega razvoja je upoštevan modernejše kot smo bili vajeni doslej; znano gradivo je pretreseno kritično in objektivno; posamezna obdobja so označena precizneje, bolj trdno in plastično. Avtor prepravevalno zavrača nekaj že kar tradicionalnih generalizacij in s tem zanimivo popravila podoba »genezis konservativno - liberalnega nasprotja iz konflikta med Staroslovenci in Mladoslavci.

Fran Erjavc je v uvodu grenko poudarjal, da smo bili Slovenci, takoj za Čehi, glede ljudske izobrazbe že pred 100 leti na prvem mestu med Slovani, a da smo »glede politične zrelosti v vseh časih daleč zastajali za drugimi narodi, izrečno tudi za Hrvati in še bolj za Srbi. Pisec se ne spušta v analizo vzrokov te trajne apolitičnosti, četrtstoletje, ki nam ga temperamento in z intimnim poznavanjem opisuje, pa brez dvoma potrjuje to njegovo tezo.

Leto 1848 nas je dohitelo, kot kasneje še več drugih historičnih prelomnic, vseskozi nepripravljene. Edini, ki so razumeli znamenja časa in občutili potrebo po vseslovenskem programu so bili celovški kaplan Majar in ekademska mladina na Dunaju in v Gradcu. Zahteva po Zedinjenji Sloveniji je bila res izrečena, a za tak program ni bilo zrelo niti izobraženstvo, kaj šele kmečke množice; ene in druge je ločil globok prepad. Slovenci smo reagirali na tedanje zgodovinske dogodke av glavnem le v plahtih besedah in v naimnem zaupanju v verolomno dinastijo ter reakcionarno kamarilo. Se preden v zadušil revolucijo Bechov absolutizem, je prevladalo okorelo legitimistično nazadnjstvo provincialnega Bleiswelsa.

Slovenska politika je bila od vsega začetka brez kontinuitete in — kakor Slovenija sama — teritorialno razkosana, brez osrednjega vodstva, brez podlage v ljudstvu. Najiniciativnejši so bili tedaj obrobni Slovenci, med katerimi se je začela uveljavljati osebnost z veliko politično kulturo — Andrej Einspieler. Ljubljana, ki je imela največjo odgovornost, pa je popolnoma odpovedala; značilna zanjo sta v tej dobi — politični oportunitizem in omejevanje narodnega vprašanja na vprašanje jezika.

Načelo samostojne politike (Levstik)

V Bachovi dobi je Avstrija spretno izvedla kmečko odvezo in sklenila konkordant. S prvo je pomirila zradikalizirane kmete in jih odvrgla od zanimanja za dnevno politiko, z drugim je močno okrepila vpliv Cerkve na vseh področjih javnega življenja. Ozkosrčni Luka Jeran, ki mu je bila sumljiva celo Slovenska »Mohorjeva družba«, si je tedaj idejno podredil več vodilni staroslovenski krog. V petdesetih letih preteklega stoletja se nani že rahlo kažejo obrisi kasnejše »lošitve duhove in tradicionalne slovenske politične dvojnosti. Dokaz za to nam je podtalno, a stvarno

nasprotje med kulturno in politično sterilno Bleiweis-Jeranovo Ljubljano in aktivno, vseslovensko čutečo koroško skupino.

Diferenciacija se torej ni začela ob vprašanju katoliškega ali protikatoliškega svetovnega nazora. Slo je za ločitev med ljudmi, ki so v servilni legitimistični omejenosti, brez nacionalnega in kulturnega instinkta, brez odpora sprejemali razkosnost in zapostavljenost slovenstva in med v prihodnost obnjenimi tvornimi ljudmi, ki so skušali prerediti kulturo in politiko svojega naroda. Ena najtehtnejših potez Erjavčeve študije je prav njegovo poudarjanje, da izvor trenja med Staroslovenci in Mladoslavci ni bil ideološki v smislu polemike med »klerikalizmom« in »svobodomiselnostjo; isti značaj je imela, pač tudi generacijski, spor o hranil do konca dobe taborov, najslabjajšega razdobja slovenske politične zgodovine. Levstikova borba s »prvaki« je bila borba »proti konservativni fevdalni orientaciji Bleiweisovega kroga«. On je prvi postvil načelo samostojne slovenske politike, izhajajoče iz lastnih sil naroda; on je prvi zanesel v našo javno življenje duha ostre nacionalne kritike, brez katere je vsak napredek nemogoč. Levstik je oživil zatajeno idejo Zedinjene Slovenije in odločno pisal o slovenstvu in jugoslovenstvu. Razliko med Bleiweisovim in Levstikovim slovenstvom najbolj neumljeno — dasi ne do kraja pravično — simbolizira razlika med Koseskim in Prešernom.

Ustavna doba, po letu 1859, je slovensko politiko spet postavila pred izbiro med zgodovinsko-pravnim in naravno-pravnim načelom; slo je za določitev narodnega programa v dobi, ko sta se kosala nemško-meščanski centralizem in fevdalno-historični federalizem plemstva (in na splošno »zgodovinskih narodov).

Staroslovenska politična modrost se je povzpela samo do avtonomizma v kronovinah in — v mariborskem programu 1865 — do koncepcije Notranje Avstrije. Sledeč fevdalnim in češkim antibentralistom se ta politika ni mogla dokopati do naravno-pravnega nacionalnega principa, ki bi edini utegnil biti podlaga slovenskemu narodnemu programu. Logična posledica tega oportunitizma je bilo glasovanje staroslovenskih poslancev za avstro-ogrski dualizem in za decembrsko ustavo.

Doba taborov

Trilete 1865-1867 je bilo prava prelomnica v slovenski politični zgodovini. Brodolom bleiweisovske politike je izvalil še močnejšo opozicijo; ta pa ne pri Einspielerju, ne pri Levstiku in tudi ne pri Zarniku ni bila kulturnobojna, ampak samo narodno-radikalna in kulturno-napredna. »Ni torej točno«, piše Erjavc, »kar se pri nas navadno trdi, da bi se bilo naše katoliško gibanje rodilo iz odpora proti liberalni kulturnobojnosti, temveč je dejstvo ravno nasprotno, da se je razvil naš kaj nedolžni liberalizem iz nujnega odpora proti kulturni in politični reakcionarnosti Staroslovenec, ki so se vse bolj ogrinjali v verski plaše.

Poleg ustanovitve »Slovenskega Naroda« pomeni leto 1868 začetek »de taborov«, najvišjega vzpona mladostne narodne politike. Ideja Zedinjene Slovenije si je v teh letih zmogloslavno utirala pot med narod. »Prvaki« so tabore sprva bojkotirali, kasneje so jih tolerirali, a nikdar jih niso prevzeli v svoje roke — kakor je netočno pi-

sal Prijatelj. Staroslovenci kot gorški Marušič in kranjski Toman so se celo javno izražali proti Zedinjeni Sloveniji.

Prava ideološka diferenciacija se je pričelala šele v dualistični dobi, pretežno pod vplivom avstrijsko-nemškega političnega ozračja. Eden začetnikov izključno katoliške politične organizacije je bil štajerski kaplan Suc, ki je deloval po vzoru nemškega katoliško-konservativnega gibanja, brez ozira na aktualnejšo narodno borbo svojih rojakov. Resnično svobodomiselnost nazore je prvi manifestiral Šuklje leta 1869, a še brez odmeva pri so dobnikih.

Tabori, in ne leto 1848, so nam dali prvič pravi narodni program, a staroslovenski poslanci in Bleiweis so vendarle v praksi nadaljevali s staro deželno-avtonomistično politiko. (Pripomniti je seveda treba, da bi bili Slovenci z odločno protikronovinsko politiko, utemeljeno na narodnem načelu, v zahodni polovici države izolirani in brez opore pri Čehih in Poljaki. V celotni monarhiji bi utegnili imeti zaveznike samo v Slovaki in Srbih.)

Primorje - najzavednejši del domovine

Ideološke cepitve torej dolgo ni bilo; dva tabora sta se pričela oblikovati zaradi razlik v ciljih in metodah narodne politike, v odnošaji do volilne reforme i. p. Mladostna slovenska načelnost pa se je uveljavila žal veliko bolj v literaturi kot v politiki; izjema je bila Gorška, kjer so se Mladoslavci z Lavričem tudi politično afirmirali; prav tako, meni Erjavc, sta Gorška in Trst postala narodno najzavednejši del domovine. Sicer pa so stari obdržali vajeti in celo Zarnik se jim je uklonil.

OD TU IN TAM

Američan Vic Hyde je pravi muzikalni fenomen, igra namreč na 61 različnih instrumentov. Poleg tega pa zna še trobiti s štirimi trobentami nenakrat. Po lastni zamisli so mu izdelali posebno pripravo, ki mu omogoča, da istočasno upravlja z rokama, nogama in z usti devet instrumentov. To je kar mali orkester. Nastopa v znanem ameriškem cirkusu.

Francoska gledališka igralka Danielle Darrieux si je v bližini bretonske obale kupila majhen otok, ki meri osem hektarjev. Na njeno začudenje je po kupčiji zvedela, da jo od kralja Ludvika XI. v 15. stoletju izdan dekret pooblašča, da na otoku lahko kuje lastne novce in pobira tudi davke od otočanskega prebivalstva. Na žalost pa je Danielle Darrieux zaenkrat še edini prebivalec otoka.

Pred dobrim letom umrl angleški tekstilni kralj Lord Courthauld-Thomson je neko svojo vilo, ki šteje 45 sob in leži v Burnhamu, z oporoke zapustil kot uradno bivališče za usakokratnega britanskega zunanjega ministra. Vila je razkosno opremljena in v njej ne manjka ničesar, kar bi mogel pogrešati današnji razvojeni sodobnik: izbran porcelan, zlat in srebrni je-

zdelo kot en sam dolg, leteči pas... Potihoma sem zašepetal: »Nadja! Ljubim vas!« Sani drčijo čedalje počasneje, rjovenje vetra ni več tako silovito in končno sva na vnožju. Nadja je blede, komaj diha. Pomagal sem ji na noge.

»Nikoli več ne pojdem na sankanje!« je dejala z boječim glasom. »Nikoli, saj bi kmalu umrla!« Pri tem me je sprašujoče pogledala: ali sem bil jaz tisti, ki je zašepetal besede, ali si samo domišljuje, da jih je slišala? Popolnoma mirno stojim in kedim, njej pa uganka ne daje miru: ali so bile besede izgovorjene ali ne, to je vprašanje samoljubja, sreče, — da — najvažnejše življenjsko vprašanje. Ne strpno, žalostno me ogleduje in pričakuje, da bom spregovoril. Kakšna mimika se polgrava na njenem ljubeckem obračku! Končno je boječ spregovorila: »Kaj se ne bi še enkrat spustila?«

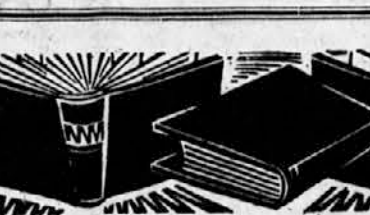
Povzpela sva se po strmini in spet sem zdrvel s trepetajočo Nadjo v globino; za pet je lajal veter in zopet sem ji zašepetal: »Ljubim vas, Nadja!« Ko so se potem sami ustavile, me je sprašujoče pogledala, vsa njena postava, celo njen muf in njena čepica, vse je izražalo dvom: negotovost trpinč ubogo desle, solze so ji že tako blizu. De-

Zarnikova kapitulacija leta 1870 je bila, po Erjavcu, pravi samomor političnega mladostništva in začetek njegove degeneracije v kulturnobojstvo. Simbol političnega upadanja mladostništva je pač konflikt med Zarnikom in Levstikom ob »Pavilovih« karikaturi.

»Slogaštvo«

Dasi je Svetec že prej ugotovil, da si Slovenci ne moremo pomagati z zgodovinskim pravom, se je naša parlamentarna politika, sprčo šovinizma nemških liberalcev in iz solidarnosti s Čehi, še skoraj dve desetletji razvijala v znamenju »slogaštva«. Politični zametki obeh kasnejših strank pa so se po letu 1871 zmeraj bolj krepili. Tesnejše naslanjanje slovenskih konservativcev na nemške, ki niso imeli akutnih nacionalnih problemov, je vplivalo v smeri precenjevanja verskega nad narodnim momentom v političnem delu. Politična orientacija je krenila skoraj izključno svetovnonazorsko pot; v osemdesetih letih je Mahnič, ki je Slovence učil načelnosti, to v politiki dvomljivo tendenco še zaostril. »Reduciranje našega političnega življenja skoraj na gola trenja med kulturnimi nazori je povzročilo, da je bila vsa naša politika tako plitva in ozka, zaradi česar so nas nujno našli tudi veliki novodobni zgodovinski dogodki tako zelo nepravilno. V golem svetovnonazorskem prerivanju smo sploh pozabili, da je edini cilj in smisel vse politike meglela ogroženega naroda le izboljšanje in zavarovanje si čim največjo njegovo neodvisnost.«

V dejstvu, da je svetovnonazorski boj za dolgo časa vtisnil pečat vse naša politiki in izčrpal skoraj vse politične sile, vidi Erjavc ušoden, nezdrav pojav, katerega posledice (Nadaljevanje na 4. strani)

ditni pribor, sklade in podstavki v srebru in zlatu. Ko se je Sir Anthony Eden z ženo pred kratkim vselil v vilo, sta našla polnoštevilno stužinčad na razpolago, tri razkošne automobile in klet, napolnjeno z nekaj tisoč steklenic izbrane vina in šampanja.

Od kar je ameriški kemik Linus Pauling prejel Nobelovo nagrado, lahko zopet neovirano potuje po tujini. Predtem mu ameriška vlada takih izletov ni dovoljevala zaradi politične nezanesljivosti. Ko je bivši predsednik Truman čestitil učenjaku za Nobelovo odlikovanje, mu je nujno svetoval, naj se v bodoče omejuje na raziskovanje belih krovih teles.

V bodoče bodo vsaki ameriški diviziji v Evropi dodelili posebni psihiatrični oddelek. Na podlagi izkušenj na Koreji je ameriška vojaška zdravstvena služba ugotovila, da razne nevarnosti med vojniki, za katere pa se nihče ni zmedel ali pa so jih nadrejeni napačno ocenjevali. V vsaki armadi je vedno po nekaj psihično obteženih vojakov. V prejšnjih časih so jih preprosto vrščali med delomazneže in take, ki bi se radi vzmazali. To se še danes dogaja v vseh armadah sveta. Novi oddelki ameriške armade pa se bodo odslej dalje zavzemali za bolnike, ki so izgubili uravnove-

bal sem: »Ali greva domov?« — »Lahko bi še enkrat polizkusila, zelo mi ugađa vožnja.« je vsa zardela odgovorila. Nadja se dopade. Pri tem pa se vsa trese od strahu. Tretji sva zdrvela navzdol; čutim, da opazuje moje ustne; z robcem prikrivam kašel in prav v zadnjem trenutku tiho spregovorim: »Ljubim vas, Nadja!«

Počasi hodil zraven mene in čaka, da ponovim besede, vidim kako trpi njena duša, kako sama sebi šepete: »Nočem, da je to govoril veter!« Vendar uganka ostaja nerazrešena.

Od tega dne dalje sva dnevno pohajala po strmini in pri vsakem drvenju navzdol sem ji stalno ponavljal iste besede, brez teh Nadja ne more več živeti. Pred zadržanjem je še vedno polna strahu, vendar prave nevarnosti daje trem besedam poseben draž in spravila v omedlečico njeno dušo. Sumničji mene in veter. Kdo naj bi bil, ji izgleda že povsem vseeno, pljuna je treh besed.

Nekoč sem odšel na sankališče sam in videl, kako se Nadja vsa tresla, vendar odločno vzpenja na vrh. Hotela je pač ugotoviti, ali ji bodo sladke besede zasvelele na ušesa tudi brez moje prisotnosti. Videl sem, kako je vsa blede,

Spanie = zdravje

Zdravniki vseh naprednih držav se že desetletja ukvarjajo z vprašanjem zadostnega in pravičnega spanja v današnjih časih splošne živčnosti. Nemški zdravnik, prof. Lange, pripoveduje v zdravstveni reviji »Deutsche Medizinische Wochenschrift« o svojih dolgoletnih opazovanjih pri bolnikih, ki težijo o želodčnih, srčnih, obistnih in podobnih težavah. Temeljita preiskava teh bolnikov pa v mnogih primerih ne pokaže nobenih organičnih obolenj. V vseh teh primerih — pravi zdravnik — sem predpisoval najcenejše in najučinkovitejše zdravilo: v posteljo in zaprite veke! Imenovani zdravnik pripo-roča vsem splošnim zdravnikom in tudi specialistom, naj posebno pozornost posvečajo morebitni ne-spečnosti bolnikov.

Vsak človek bi moral poznati svojo spalnno kvoto. Redkokdaj je kako površno določilo povzročilo toliko gorja kakor zatiranje o osemurnem spanju, ki da ga potrebuje sleherni človek. Ta naziranja morajo zdravniki — tako zatrjuje dr. Lange — ljudem izbiti iz glave. »Velika lahkomišelnost je dolžna spanja odmerjati z uro,« pravi dr. Lange.

Večina ljudi pozablja na sverilec znake spalnega središča, to je na skupino občutljivih živčnih celic, ki so razvrščene na prehodu med srednjimi in vmesnimi možgani. To živčevje nekaj časa potrebuje prenaša tako zametanja, njihova moč pa sega zelo daleč in njihovo naševanje ne pozna meje, če njihovih opozoril ne poslušamo. Z živčnimi stranimi so ti živci povezani z vsemi organi in lahko sprožijo težave, katerih vzrokov ne morejo uganiti najboljši zdravniki na svetu.

Pri hitrih uspanjavah nastopa že po eni uri globoko spanje, in po sedmih urah je ta tip ljudi skoro zadostno naspal. Pri počasnih u-

spavancih — in v to vrsto spada večina žensk — nastopi globoko spanje šele po štirih urah. Po osmih urah spanja ti ljudje niso zadostno naspali. Moški, ki so preobloženi z duševnim delom, pogosto krat zaspijo šele po polnoči. Taki razumniki bi morali spati deset ur. Stalin je odhajal v posteljo ob treh zjutraj. Bil je izrazit počasni uspavavec, in ta njegova značilnost se je odražala v vsem njegovem življenju. Nenaspani ljudje so velika nadlega zase in svoje okoliže. Za hitre uspavance pa bi bila taka razdelitev spanja prava katastrofa.

Lastnih uspavalnih navad si nihče ne sme jemati za vzgled pri svojem sočloveku, če sam ne spada v isti tip. Vsakdo bi moral čimprej ugotoviti, ali je hitri, počasni, zgodnji ali kasni uspavavec.

Zgodaj v posteljo — to je posebnost za ženske koristno. Če to ni mogoče iz kakršnega koli vzroka, je treba spanje podaljšati v jutranjih in celo dopoldanskih urah. Pri hitrih uspanjavah pomaga tudi opoldansko dremanje.

Devetdeset odstotkov današnjega sveta premalo spi tudi zato, ker ne poznajo svojih lastnih spalnih kvot. Prav toliko ljudi je tudi, ki spijo ob nepravem času, ker ne vedo, v kateri spalni tip spadajo. To je največja skrb današnjih zdravnikov.

Leposlovni natečaj SKA

Mecen, ki želi ostati neimenovan, je Slovenski kulturni akcija omogočil, da razpisuje za leto 1955 »Božične leposlovne nagrade« v skupnem znesku 10.000 argentinskih pesosov z namenom, da se pozivi slovensko knjižno ustvarjalno delo.

1) Nagrade so tri, in sicer v zneskih: 5.000, 3.000 in 2.000 argentinskih pesosov.

2) Prispevki morajo biti izvirna dela, ki še niso bila objavljena ali delno izvajana (roman, drama, zbirka novel ali pesmi).

3) Sodelovati more vsak kjerkoli živeči slovenski književnik.

4) Rokopis je treba poslati do 31. oktobra 1955, in sicer v dveh na stroj pisanih izvodih na naslov: Slovenska kulturna akcija — leposlovne nagrade — Granaderos 61, Buenos Aires, Argentina.

5) Rokopis morajo biti opremljeni s šifro. Pravo ime ali psevdonim, katerega nosilec pa mora biti znan vsaj enem članu razsodišča, je treba poslati v rokopisu priložni začetni kuverti, ki nosi isto oznako kot rokopi. Kuverte se odpro na dan razglasitve, t.j. 22. decembra 1955. Objavljena bodo samo imena nagrajenih avtorjev, ostali rokopi ostanejo na uporabo piscem. Slovenska kulturna akcija pa lahko z avtorjem dovoljenjem objavi tudi nenagrajeno delo.

6) Pod psevdonimom poslano in nagrajeno delo se more tudi pod psevdonimom izdati, če avtor to želi.

7) Nagrade so izplačljive v Buenos Airesu.

8) Sodelujoči pristanejo na to, da bodo nagrajena dela izdana v knjižnem programu Slovenske kulturne akcije za leto 1956 ali kasneje. Nagrajena dramska dela bodo po možnosti tudi uprizorjena. Za oboje bo avtor dobil še redni honorar založbe.

9) Materialistično usmerjena dela ne pridejo v poštev pri razpisu leposlovnih nagrad.

10) Žirijo tvorijo gg. Vinko Brumen, Tine Debeljak, Lojze Geržinič, Ruda Jurčec, Milan Komar in Zorko Simčič.

11) Glasovanje razsodišča je tajno. Če član razsodišča sam sodeluje pri natečaju izgubi pravico glasovanja.

12) Razsodišče ima pravico razglasiti kakšno nagrado za nedoseženo, če misli, da predložena dela ne ustrezajo potrebnemu merilu kakovosti.

MÉRTIK

Z veseljem ugotavljamo, da je pred kratkim izšla v zamejstvu, tu sicer v Argentini, nova slovenska knjiga. To je delo »Mértika«, zbirka črtic iz Slovenskih gor, ki jih je napisal dr. Stanko Kociper.

Sprčo nad vse žalostnega pojava, da v povojnih letih nismo dobili kaj prida novih slovenskih del, je še toliko bolj razveseljivo branje klene besede tega svojega pisatelja. In ne samo jezik kot tak, ki je nekaj posebnega, tudi vsebino sedmih drobnih črtic preveva tako zdrav, čeprav grenak duh revščine in trdega, neumljenega dela, kot ga že dolgo mislimo bili več vajeni. Verjetno je le redkokdaj kdo izmed pesnikov Slovenskih gor opisal tisto trpko življenje bolj zdravo in pravno kakor Kociper.

Gotovo bodo Slovenci, razkropljeni širom sveta, segli z veseljem po »Mértiku«, kajti delo v resnici zasluži tudi v duhovnem pomenu to ime: to je z zrnjem plačano me-zdo poljskemu delavcu. Zares so

VESTI s TRŽAŠKEGA

SVARILO IN OPOMIN

Tisto kar se je te dni zgodilo v neki mestni četrti blizu Camp-Marzio, v ulici, skozi katero so šla pokolenja naših kapitanov in bro dolastnikov, zasluži, da zabeležimo in si zapomnimo. Ne bomo objavili imena, da bi ne motili slike in da v splošen prikaz ne vpletemo podatkov osebnosti in zaradi tega posebne narave.

Pred kakimi tridesetimi leti je nek naš človek, Slovenec, v tej mestni četrti prevzel pekarno. Tedaj je bila tu že Italija. Bil je močnejši in marljiv človek, nikjer ni stopal v ospredje. Le kolikor so mu dopuščale prilike in čas se je izraževal. Kot načitan samouk je bil v razgovoru zanimiv in duhovito tako, da so ga vsi znanci cenili in imeli radi. Vstajal je, kakor je pekarna zahtevala, ob treh jutraj. Skupaj z ženo sta vodila naporen posel brez prestanka in brez praznikov, točno ob določeni uri, vestno in točno.

Ima otroke prijetne in prijazne mladeniče. Vse prebivalstvo tega predela je brez razlike narodnosti cenilo in spoštovalo tega poštnjaka. Naenkrat pa se je odločil, da svoj posel opusti. Nedvomno je po tridesetih letih napornega dela občutil težo svojih let. Nedvomno je ta skromni in načitani človek občutil privlačnost odmaknjenosti in prijetelstva do lepe knjige. Mogoče je sicer tudi, da ga je k temu napotil oster postopek davčnih oblasti. Za svoj posel je takoj našel kupca, in sicer prav iz krogov, kjer človek ne bi pričakoval, to je iz krogov istrskih beguncev. Denar je bil pripravljen, izplačan v svežih novčanicah in izžrekan je nudil možnost za zaslužno starost in za vzgojo otrok.

Tako se je končno in nepreklicno zopet zaprla ena postojanka naše obrti, sad truda in delovanja proizvodne sposobnosti našega človeka in primer, kaj zmora naš človek s svojim svobodnim delom.

O tem našem peku, o njegovi točnosti in vestnosti, o njegovi sebičnosti skozi dolgih trideset let se nihče ni zanimal. In vendar njegova pekarna služi vsem nam kot

opozorilo. Nismo krivi, da je istrski begunec prevzel slovensko pekarno. S svojim delom bo pokazal, ali bo boljši ali slabši kot njegov prednik. V njegovi bližini je še druga pekarna, nevaren konkurenčni novinec. Toda vse to je vprašanje bodočnosti, ki nas ne zanima.

Kar nas tukaj zanima, je pa skrb za naš naraščaj. Vse večje število naše mladine išče nenapornih služb. Uradniške službe so brez odgovornosti in brez velikih zahtev po osebnih iniciativah; poklici, ki zahtevajo vse manj napora. Prav v

Obveščamo javnost, da je v pripravi

VELIKI TRADICIONALNI PLES SDD

tem pa vidimo nevaren zamelek nazadovanja in moralne pobitosti. Bili so časi, ko so se naši mladi zagledali v prikupna dekleta, pa so zasukali rokave in se lotili najtežjih poklicev in zavesti, da jih bo domače okolje nagradilo za trud in poštovanost. Tisti optimizem, ki je gonil naš svet v borbo in v samozatajevanje, je imel nekaj neizrečno lepega in svežega, nekaj neverjetno ponosnega na osvoboditev

bodočnosti, na rušenje zaprek. To hrabrost in odločnost, to sposobnost, vero in ljubezen do rodbinske sreče bi morala imeti in pokazati naša mladina danes v večji meri kot kdajkoli prej. Niso časi, da bi se po zapečilih stiskali in se prepustili malodušju. Tudi ni razloga, da bi sanjari o propasti sveta zaradi atomskih bomb, kakor ni razloga, da bi govorili, da osebna prizadevanja in osebni trud ne pripeljejo do uspeha. Zavedati se moramo, da smo v obrambi in da je prav ta obramba naša največja dolžnost. Kajti šele ta nam daje pravico na obstanek.

Dokler bomo znali od sebe dati tisto, kar tudi drugim vliva spoštovanje, tako dolgo se bodo v vrstah naših nasprotnikov našli ljudje, ki bodo to našo lastnost cenili in v primernem trenutku tudi izpričali.

Ce ne bo mladih pionirjev naše dejavnosti, zlasti, če jih ni danes, ko se o nas širijo najraznovrstnejše govorice, potem bomo izgubili postojanko za postojanko in slabili že tako močno odkrjeni narodnostni položaj. Zavedati bi se morali vsi naši rokovalci in obrtniki, da so prav ta izročila slovenske dejavnosti ustvarjale v preteklosti narodnostno in gospodarsko pomembnost tržaških Slovencev. Zato ne izročimo svojih zadnjih postojank tujcu!

Uslužbenci srednjih šol

Tajnice in sluge slovenskih srednjih šol v Trstu so naslovili na dr. Palamaro pismo, v katerem zahtevajo, naj se že enkrat odpravi krivica, da oni sami med vsemi državnimi nameštenci ne prejema izredne doklade ali »emergerence«.

To so jim doslej odbijali, češ da je tudi tajnice in sluge na laških šolah ne prejema, ker oni ravno tako kakor Slovenci nikakor niso državni, temveč občinski ali deželni nameštenci. To je za italijanske nameštence resnično, toda zato so pa dobili »enkratno doklado« (una tantum), slovenski pa niti ene, niti druge.

To je očitno kršenje »Splošne izjave o človeških pravicah«, ki pravi v 23. členu dobesedno: »Vsi ljudje, brez razlike, imajo pravico, da prejema za enako delo enako plačo.«

Dr. Palamaro je zahteval našim ljudskim zastopnikom, da bo človeške pravice brezpogojno spoštovane. Sedaj se mu nudi lepa prilika: našim ljudem naj da izplačati za ves čas službovanja eno ali drugo nagrado! Vsako drugačno ravnanje je nesocialno.

Pustna zabava

Na pustni torek, 22. t. m., bo tradicionalna pustna zabava v prostorih SDD v ulici Machiavelli 22-II.

Vabljeni člani in prijatelji društva.

Poroka v Cascaisu

Tekom zadnjih let smo slišali in čitali toliko o naši inferiornosti nasproti italijanskemu narodu; čisto smo v svojih družabnih stikih imeli priložnost srečati včasih smešne, včasih celo žaljive domišljivosti gizdalinov; pogostokrat smo bili priče bahavosti, ki je bila bolj do črke neke umske zablude kot pa stvarne moralne premoči; zato nas ob tej poroki obhaja občutek, v katerem se mešajo komponente olajšave in prijetnega zadoščenja.

Olajšave zato, ker kljub vsem prizadevanjem z italijanske strani, da bi zadušili našo zavest in našo individualnost, nekaj le prodira na površje in jasni oči. Zadoščenje pa zato, ker kljub vsem prizadevanjem, da bi zabrisali pozitivne strani naše narave, prihajajo koncem koncev naše odlike le do izraza.

Te dni smo imeli priliko, da občudujemo južnjaško, skoro arabsko dinamiko filmske igralke Lollobrigide, ženske, ki ima v sebi toliko temperamenta in toliko prirojene ženskosti. Ali prav ta umetnica, kateri se odpirajo vsa vrata, prav ta

skozi in skozi italijanska umetnica je smatrala za umestno, da podari svoje srce nekemu našemu človeku, Slovincu Milku Skofiču. Izgleda, da ta ni le dolgačasni uživalec njenih draži, temveč tudi tisto, kar je mnogo važnejše, njen duhovni vodja, na trnjevi poti spletk in zavisti, s katerimi je tako na gostoprepričeno italijansko umetniško ozračje. Gina Lollobrigida je s svojim zdravim nagonom občutila, da za svojega življenjskega tovariša ne velja zgolj fizični čar, ampak da je v njem toliko naravne resnobnosti in toliko etično globokega razumevanja, ki ga dviga nad vsako nezgovost prav zato, ker je moralno tako visok.

Ta primer umetniške vsakdanosti lahko prenesemo na zakonsko zvezo, do katere bo v teh dneh prišlo na Portugalskem. Zaključki so kaj podobni.

V današnjih časih tudi princeze niso več tiste, kar so bile nekdaj, in tudi principi niso več neke vrsta nadprirodnih ljudi. Toda tudi v času vse močnejšega republikanstva se oči skoro neopazno obračajo na ono stran, o kateri sodijo, da je nosilec najvišjih človeških vrlin.

Sele v dobi republikanstva in porušenih prestolov so ilustrirani listi postali tolikanj dovzetni za stikanja po predsobah in po zastrih hodnikih, ali pa preže iz za zaves za nečim, kar naj bi pomenilo zmago blata nad čistostjo.

in vendar je vsa ta gonja po sili razmer in okoliščin prenehala ob pojavu neke naše osebnosti.

Nimamo namena, da bi hoteli laškati knezu Aleksandru Karadjordjeviću. O njegovi osebi vemo razmeroma zelo malo. Toda, kar vzbuja spoštovanje, je njegov nastop, tisti naravno dostojanstveni nastop našega človeka; resen in umerjen nastop človeka z naravno moralno veličino. Nič čudnega, če je to občutila tudi Marija Pija. Spoznala

dostojanstva nas — preziranih Balkancev.

Ko so občutili, to so morali občutiti tudi najbolj fanatični protislovani med Italijani. Le da so to osebno dostojanstvo zaročena Marije Pije pripisovali angleškemu, ruskemu in celo grškemu poreklu Aleksandrovih prednikov. Končno pa so bili prisiljeni priznati, da je prav v našem človeku, v biti naše narodne duše nekaj, kar tudi našim najhujšim nasprotnikom jemlje orožje iz rok. Po tolikih nasprotnih prepričevanjih prihajajo do spoznanja, da je inferiornost prezirane balkanske kulture samo proizvod blodne miselnosti, ki je krivca tolikih njihovih nesreč: tiste miselnosti, ki je po Rapallu in Nettunu pripravljala morilce proti kralju Aleksandru Karadjordjeviću, danes pa doživlja, da neka savojska princeza v svoj dekliški objem sprejema nosilca istega imena. Ali je to igra zgodovinske Nemeze? Toda o tem ne moremo mi razsojati.

OTROSKA MASKERADA

Na pustno nedeljo popoldne bo na sedežu SDD v ulici Machiavelli 22-II maskeradni pustni ples za otroke. Pričetek ob 15. uri.

Aretiran ob prehodu meje

Tržaška kvestura je včeraj, t. j. 9. t. m., sporočila, da so organi javne varnosti predvčeršnjim okoli 13.30 aretirali v okolici Opčin 33-letnega Giovannija Broccarda iz Santorse pri Vicenzi. Aretiranega so že dolga leta iskale vse italijanske kvesture, ker je bil julija 1953. leta obtožen in tudi obsojen od porotnega sodišča v Milanu na do smrtne ječe. Obtožili so ga namreč večkratnega poboja, in to v zvezi z usmrtnitvijo 52 oseb, ki so jih tedanje oblasti imele zaprte v zaporu v Schiju. Po koncu vojne so namreč spravili v zapor kolaboracioniste in fašistične osebnosti, katere so nato julija 1945. leta usmrtili. Broccardo je bajé sodeloval pri usmrtnitvi in je nato zbežal v Jugoslavijo, od koder pa se je hotel predvčeršnjim ilegalno vrniti. Poveljstvo je za ta njegov namen izvedelo in mu nastavilo past, v katero je Broccardo, ne da bi kaj slutil, padel. Agentom v civilu se aretirani ni niti najmanj uprl, posebnost, ker je opazil, da so ga obkrožili tudi uniformirani agenti.

Kakor smo zvedeli je bil Broccardo obsojen na 30 let ječe in njegov zagovornik je zahteval aplikacijo amnestije.

Broccardo so iskali tudi zato, ker se ni odzval vpoklicu k vojakom. Med zasliševanjem je aretiranece bajé tudi izjavil, da je nekaj časa poveljeval zaščitni v Piranu.

28-LETNI MLADENIC, PRIMOREC, bivač v Nemčiji, z dobrim zasluzkom, želi spoznanja s 17-25-letno gospodinjico za ženitev. Stroške za pot, listine, potni list krije sam lahko tudi vnaprej. — Naslov v upravi lista

Protest Devínčanov

Poročamo, da so prebivalci Devina poslali generalnemu vladnemu komisariju protest sledeče vsebine:

Prebivalci iz Devina, občina Devina - Nabrežina, Slovenci in demokratični Italijani, ogorčeno protestiramo proti nezustitnemu dejanju:

V noči med soboto in nedeljo, 6. februarja t. l. so neznanec ponovno na podoben način s človeškim blatom umazali tablo s slovenskim napisom »Pot k morju« ki stoji na trgu v Devinu.

Mi Slovenci, pripadniki vseh političnih skupin, skupno z naprednimi Italijani iz Devina odločno zahtevamo, da se temu šovinističnemu izzivanju, ki vzbuja sovraštvo med tukaj živječimi prebivalci, napravi konec in tozadevne krivce kaznuje, kakor to določa točka 3. Posebnega statuta, s katero je podžiganje nacionalne mrznje prepovedano in kaznivo.

Devin, 6. febr. 1955.

Prebivalci iz Devina

Zalibog je še šovinistov na Tržaškem ozemlju, ki jih vsaka slovenska beseda bove v oči kot bika rdeča cunja. Proti takim podžiganjem narodnostne mrznje in nestrpnosti mora oblast nastopiti z vso strogošjo, ker ni prav, da nekazni razgreti glav kani mirno sožitje med Slovenci in Italijani na tem ozemlju. Oni, ki so se v Devinu na tako nizkoten način »ojunačili«, gotovo ne delajo čast svojemu narodu.

Odbor občine Devina - Nabrežina je z ogorčenjem vzel na znanje, da so neznanec izvršili v Devinu vandalsko dejanje s tem, da so pomazali slovenski javni napis.

Odbor najodločneje obsoja to zločinsko dejanje, ker v tem vidi, kako se širi sovraštvo proti vsemu, kar je slovenskega.

Poziva vse oblasti, da uvedejo strogo preiskavo ter krivce ostro obsodijo, ker le, ako se prepreči enake dogajanja, lahko pride do mirnega sožitja med obema tu.

ZDRAVNIK
Dr. FRANJO DELAK
v TRSTU

ponovno sprejema v Barkovljah, ul. Cerreto 13, pritličje, vsak dan od 15. do 17. ure. - Tel. 32-537.

PREDEN SE ODLOČITE ZA NAKUP BLAGA ZA MOŠKO OBLEKO, OGLEDITE SI NAŠIH 500 RAZLIČNIH VZORCEV

Postreženi boste dobro po najugodnejših cenah

Sporočilo

Trgovina z obutvijo **Donda**

sporoča, da je pričela z 31. januarjem običajno

RAZPRODAJO

ki pomeni za kupca **velik prihranek**

Donda

PIAZZA BARRIERA VECCHIA

Odmevi v Italiji in Jugoslaviji

Takoj ko se je zvedelo za padec Malenkova in s tem za pokop njegove »mildejšje linije«, so se glasniki in ustvarjalci svetovnega javnega mnenja začeli spraševati, kakšen odmev bodo imeli ti dogodki v Italiji.

V Italiji se je namreč komaj zadnje dni januarja vršil kongres italijanske komunistične partije, na katerem je strditi senator Secchia podlegel v spopadu s Togliattijem, zagovornikom »mildejšje linije«. Nekako razumljivo bi torej bilo, da bo zmagi odločnejših v Moskvi morala zdaj prej ali slej tudi v Italiji

slediti zmagi ljudi Stalinovega kova. V tem primeru bi bil poraz Secchie samo prehodnega značaja.

Kako pa v Jugoslaviji? Videti je, da so vladni krogi sprejeli vest o padcu Malenkova zelo hladno. Ni treba dosti ugibati, pa se lahko spozna, da je bil Titu, nekdanjemu odpadniku in grešniku, predvsem pa kritiku Stalinovih metod, nedvomno ljubši tisti, ki ni hotel hoditi po Stalinovih stopinjah. Popuščenje kmetom, podpora industriji, ki proizvajala potrošne dobrine, višanje življenjske ravni, vsa ta gesla Malenkove politike so pred njim že začeli uveljavljati jugoslovanski komunisti, ki so tu in tam s ponosom namignili, da je Sovjetska zveza »spregledala« in da jim naknadno daje prav. Zda pa je prav ta politika dobila po glavi! Svoje je dodal še Molotov, ki je sicer dokaj vljudno, vendar pa bistro povedal, da Sovjetska zveza ni zadovoljna s sedanjim razmerjem do Jugoslavije in da si želi tesnejše politično, gospodarsko in kult. sodelovanje.

Nevtralen prostor, v katerem se Titu lahko giblje pri svojem lovljenju ravnotežja med Vzhodom in Zahodom, se je z zamenjavo straže v Kremlju občutno zožil.

Plesni venček za mladino

Na pustno soboto zvečer 19. febr. 1955 ob 21. uri priredi Slov. dobr. društvo plesni venček za mladino.

Vstop proti vabilu.

je ta nastop pri svoji babici Jeleni Petrovič - Njegoš, pri ženi, ki ni kraljevala kot slučajni nosilec kroge, pač pa kot nosilka tiste nevidne, zato pa tem občutljivejšje kroge, ki krasi čelo našega človeka in ki je večno znamenje naravnega

Mladinski literarni natečaj

Slovenska prosvetna matica razpisuje literarni natečaj. Trije najboljši prispevki (novela, črtica ali pesem), ki naj ne obsegajo več kot ene kolone »Demokracije«, bodo nagrajeni in objavljeni v velikonočni številki. Prva nagrada 3.000 lir, druga nagrada 2.000 lir, tretja nagrada 1.000 lir ter pet priznavalnih nagrad v obliki knjižnega daru. Ocenio prispevanje del bo izvršila posebna žirija.

Prispevke v zaprti kuverti poslati na naslov: Slovenska prosvetna matica — Trst - ul. Machiavelli 22-II najkasneje do 15. marca t. l.

DEKLIŠKI PEVSKI ZBOR

IZ SKEDNJA

vabi na

PIRIEDITEV

v sredo 16. t. m. ob 20.30 v škedenjski kinodvorani.

Na sporedu:

Venček narodnih in umetnih pesmi - poje dekliški zbor. Igra v štirih dejanjih »Sretnja« - izvaja bazoviški oder.

Nastanek slovenskih političnih strank

(Nadaljevanje s 3. strani)

sledice čutimo še danes. Proti temu se je boril J. E. Krek, a brez trajnega uspeha. Plesec ob koncu še obžaluje, da se v slovenski politiki ni ohranila mladostslovenska tabor-ska tradicija.

Erjavčeva brošura je napisana temperamentno, z veliko osebno prizadevnostjo in hkrati z zvestobo do historičnih virov. Plesec se, skladno z naslovom, ukvarja skoraj izključno s političnimi in idejnimi vidiki in vendar nam daje zelo jasen prežet skozi eno odločilnih faz slovenske preteklosti, skozi eno tistih obdobij, iz katerih je zrasla naša sedanjost. Razprava bo vsakomur zbudila diskusije glede svoje metode in posameznih trditvev in v tem pač ni ena njenih najmanj pomembnih kvalitete. Služila bo v koristno informacijo, opominjala nas bo k skromnosti, strpnosti in stvarnemu političnemu delu, budila nas bo k razmišljanju. In zato moramo biti temu za slovenstvo vnetemu avtorju hvaležni.

B. ŽERJAV